

Bydoedd Tanddwr

GWEITHGAREDD DARGANFOD

AMCANION Y GWEITHGAREDD

- Beth yw anifeiliaid y dŵr a beth yw eu hanghenion?
- Disgrifio sut mae gweithredoedd pobl yn effeithio ar anifeiliaid y dŵr, gyda ffocws penodol ar lygredd plastig
- Esbonio sut y gall pobl fyw mewn cytgordd gydag anifeiliaid y dŵr
- Cydnabod y gall anifeiliaid y dŵr edrych yn wahanol iawn o anifeiliaid y tir ond, yn union fel anifeiliaid y tir, gallant hefyd deimlo neu amgyffred â phethau (hynny yw, mae'n yn ymdeimladol)

ADNODDAU

- Troellwr 'pum angen lles' y gellir ei argraffu
- Gwrthrychau plastig a gasglwyd - gan gynnwys rhai o'r gwrthrychau a restrwyd yn y gweithgaredd ymestyn

Oherwydd natur y pynciau sy'n cael eu trafod yn y rhaglen Dosbarth Tosturiol, mae'n bwysig ystyried sut allai plant gwahanol ymateb i'r trafodaethau. I gael rhagor o wybodaeth ynglŷn â chreu amgylchedd addysgu a dysgu diogel, darllenwch y canllawiau ar dudalen pump i saith yn y ddogfen Drosolwg Athro. Mae modd lawrlwytho'r ddogfen yma: rspca.org.uk/ccresources.

Gellid cyflwyno'r gweithgareddau hyn yn yr un wers neu eu lledaenu dros ychydig o sesiynau, yn dibynnu ar anghenion eich myfyrwyr. Nid ydym wedi nodi amseriadau i ganiatáu hyblygrwydd ar gyfer gwahanol leoliadau.

Bydoedd Tanddwr

SYMBYLIAD

Gwnewch gyfnod o'u gwybodaeth ar ddechrau'r sesiwn ar y sleid **(sleid 2)** hon neu ar y bwrdd gwyn. Gallwch ei ddefnyddio fel asesiad gwaelodlin. Gellir mynd yn ôl at hyn ar y diwedd i weld os gallant ychwanegu ato wrth ateb yr un cwestiwn.

Archwiliwch gynifer o amgylcheddau tanddwr sy'n dod i gof **(sleidiau 3-8)**. Efallai y byddwch chi'n gallu meddal am rai eraill? Mae'r sleidiau nesaf yn dangos rhai o'r amgylcheddau hyn ac efallai y byddant yn wyn i gof atgofion neu wybodaeth y gallai plant gael anhawster â nhw heb y cymhorthion gweledol.

Efallai y bydd plant wedi'u cyflyru i feddwl am y dŵr fel cartref i bysgod ond cofiwch gynnwys mamaliaid a'r creaduriaid mwy arferol, megis crocodeilod, morfuchod, morfeich ac ati.

Fel gweithgaredd ar gyfer disgyblion mwy galluog, gallech chi ddefnyddio Google i wneud ymchwil ac argraffu'r mathau o anifeiliaid sy'n byw yn yr amgylcheddau amrywiol, ac efallai eu categorio.

Bydoedd Tanddwr

SYMBYLIAD

Animeiddiad am Kenny y Cranc.

Ar ôl gwyllo, gofynnwch i'r plant pa fath o deimladau a allai fod gan Kenny. Rhowch ambell funud i'r plant rannu'r hyn maent wedi sylwi arno, cyn gofyn y cwestiynau procio. Gallech chi greu banc geiriau ymlaen llaw a gofyn i'r plant wrando am y geiriau wrth iddynt wyllo. Siaradwch am ystyron y geiriau, gan ddefnyddio'r animeiddio i helpu.

Fel dosbarth, gwylwch yr animeiddiad am Kenny y Cranc.

CWESTIYNAU PROCIO

- A oes unrhyw un ohonynt wedi gweld cranc o'r blaen? Beth yw eu cynefin naturiol?
- Beth allem ni wneud i'n sbwriel i atal anifeiliaid fel Kenny y Cranc rhag bod mewn sefyllfaoedd fel hyn?
- Beth ydych chi'n meddwl y byddai cranc yn ei ddweud am blastig pe gallai siarad â chi?

Bydoedd Tanddwr

TRAFODAETH

Sleid 10: Sleid drafod yw hon. Gall anifeiliaid y dŵr edrych yn wahanol iawn i'r anifeiliaid rydym ni'n eu gweld ar y tir, ond gallant deimlo pethau fel ofn, poen, hapusrwydd, tristwch a llawer o emosiynau eraill - hyd yn oed pysgod! (Cyflwynwch y gair 'ymdeimladol' os yn briodol).

Sleid 11: Gall gweithredoedd pobl gael effaith andwyol. Trafodwch lygredd plastig Cyfeiriwch yn ôl at Kenny y Cranc a'r hyn a ganfuwyd ganddo yn ei bwll glan môr. Eto, efallai y byddwch chi am ymchwilio ymhellach i hyn ar-lein.

Sleid 12: Gallu cynhesu byd-eang ddifetha cartrefi bywyd y môr. Gall cwrel farw – a dyma le mae'r rhan fwyaf o'r pysgod trofannol yn byw!

Sleid 13: Gall yr hyn sy'n hwyl i ni pan fyddwn ar ein gwyliau gael canlyniadau ofnadwy i'r anifeiliaid. A ddylem ni fod yn hunanol fel hyn? A ddylid defnyddio anifeiliaid i greu adloniant i ni?

(Ar gyfer plant â galluoedd iaith uwch, efallai y bydd yn syniad da i siarad am sut y caiff anifeiliaid eu cymryd o'r gwyllt neu eu bridio er mwyn i'r fasnach dwristaidd wneud arian ohonynt. Mae'r anifeiliaid bob amser yn dioddef).

Gall cael acwariwm o bysgod roi boddhad mawr ond mae'n gyfrifoldeb mawr. Nid yw gofalu am bysgod y syml — mae ganddynt anghenion penodol iawn, ac mae angen gofal penodol a rheolaidd arnynt. Wyddech chi os ydych chi'n berchen ar bysgod neu os ydych chi'n gyfrifol amdanynt, mae'n rhaid i chi ddeall eu holl anghenion a'u diwallu?

I ymestyn hyn os oes angen, edrychwch am yr hyn mae angen ei wneud i ofalu am **bysgod trofannol mewn tanc**

Bydoedd Tanddwr

TRAFODAETH (PARHAD)

CWESTIYNAU PROCIO

- A oes angen i anifeiliaid edrych fel ni i deimlo'r un peth â ni?
- A oes gan anifeiliaid y dŵr yr un anghenion ag anifeiliaid y tir?
- Pan fyddwch chi'n ymweld â thraethau, llynnoedd neu afonydd, beth allwch chi ei wneud i gadw'r amgylchedd yn ddiogel i'r anifeiliaid sy'n byw yno?
- Os oes gennych chi anifail y dŵr fel anifail anwes, beth ydych chi'n meddwl y mae angen ei wneud i'w cadw yn hapus ac yn iach?

Bydoedd Tanddwr

TRAFODAETH (PARHAD)

Sleid 14: Beth gall y teulu hwn ar y traeth ei wneud i gadw pwll glan môr Kenny yn ddiogel iddo? Ewch nôl i'r ffilm a seibio pan fyddwch yn dod i'r darn am y sbwriel sydd wedi ymgasglu ynddo. Rhowch gylch o amgylch pob darn o sbwriel a siarad am sut y gallwch gael gwared arno yn ddiogel. Gofynnwch iddynt pe bydden nhw'n ei roi yn y pwll. Os na, pam? Beth a allai ddigwydd i'r creaduriaid yno os oedd yn cael ei adael? Trafodwch fynd ag ef adref gyda chi os nad oedd biniau neu os oedden nhw mor llawn, doedd dim modd rhoi unrhyw beth arall ynddynt.

Sleid 15: Nid ydym yn mynd i drafod pob un o'r pum angen lles oherwydd gellir cyfuno rhai, ond gall ystyried rhai ohonynt helpu'r plant i wybod os oes modd diwallu anghenion anifeiliaid y dŵr mewn caethiwed.

Er hwylustod, rydym ni'n mynd i gymharu dau fath o 'anifail' tanddwr mewn caethiwed: pysgod mewn acwariwm gartref a dolffiniaid mewn canolfan bywyd môr. Efallai y bydd gennych chi'r cyfle i estyn hyn i fywyd tanddwr eraill a dylech chi wneud hyn os ydych chi'n meddwl ei fod yn briodol ac y byddai'n addas i lefelau'r plant yn eich dosbarth.

Yr Amgylchedd. Trafodwch sut caiff yr anifeiliaid eu cadw a sut y byddent yn byw yn y gwyllt. Ewch drwy'r sleidiau nesaf a gweld os yw'r anghenion lles yn berthnasol i bob sefyllfa ac os ydynt yn cael eu diwallu.

Sleid 16: Ble mae angen i'r rhain orffwys? Does dim angen gwely ar ddolffiniaid ond mae angen lle arnynt i 'orffwys'. Weithiau, maent yn nofio'n araf wrth gysgu. Mae angen lle'r cefnfor arnynt i wneud hyn yn rhydd. Nid yw tanc dal yn rhoi'r lle hwn. Nid yw'r angen hwn yn cael ei ddiwallu'n iawn.

Mae angen lle i eistedd ar waelod y tanc ar bysgod trofannol. Gall pysgod gysgu'n briodol yn yr amgylchedd hwn.

Bydoedd Tanddwr

TRAFODAETH (PARHAD)

Sleid 17: Diogelwch rhag perygl. Mewn caethiwed, does dim ysglyfaethwyr ac felly does dim angen iddynt guddio. Fodd bynnag, mae bod yn effro ac yn wyliadwrus yn rhan o ymddygiad naturiol ac mae nofio am bellteroedd mawr yn rhan o'r ymddygiad hwn.

Mae angen lle bach i guddio ynddo a theimlo'n ddiogel ar bysgod trofannol a gellir darparu'r rhain yn artiffisial mewn tanc.

Sleid 18: Nid oes modd ail-greu'r amrywiaeth o fwyd a thechnegau sy'n angenrheidiol, y pellteroedd sy'n cael eu teithio ac ati ar gyfer y naill rywogaeth na'r llall mewn amgylcheddau caeth. Fodd bynnag, gall ddefnyddio'r math cywir o fwyd arbenigol helpu mewn tanc. Rhaid paratoi'r dŵr yn ofalus. Gyda'r rhai sy'n fwy galluog, ymchwiliwch i ba mor anodd yw hi i gadw acwariwm trofannol.

Sleid 19: Ymddygiad naturiol. Nid yw'n bosib hela am fwyd, chwarae gyda'i gilydd a nodio pellteroedd mawr a chymdeithasu â'r ysgol gyfan mewn amgylchedd caeth. Yn aml, mae pysgod trofannol yn byw mewn ysgolion enfawr ac unwaith eto, does dim modd ail-greu hyn. Maent hefyd yn nofio dros ardaloedd mawr o gwrelau gyda phlanhigion gwahanol y gellir cuddio yn eu plith a'u bwyta.

Sleid 20, 21 a 22: Barn yr RSPCA ar gaethiwed.

Bydoedd Tanddwr

GÊM

Os gallwch chi ddod ag enghreifftiau o'r sbwriel, gallai hyn helpu i atgyfnerthu'r hyn maent yn ei ddysgu. Trafodwch bob eitem, a thrafod pa mor hir mae'n cymryd i bydru. Efallai y bydd yn rhaid esbonio'r gair hwn. **Gallai fideo o rywbeth yn pydru helpu.**

Mae'r fideo hwn yn dangos bwyd yn pydru mewn bin compostio. Pan fydd plant yn sylweddoli'r hyn a olygir gan hyn, gallwn ni drafod yn fwy cyffredinol i gynnwys eraill a chwarae'r gêm nesaf. Dangoswch y llun, rhwch gyfle iddynt ddyfalu ac yna dangoswch y sleid ganlynol ar gyfer yr ateb.

Sleid 25 a 26:

Papurau losin: 1-3 mis. Tua'r un hyd a gwyliau haf yr ysgol.

Sleid 27 a 28:

Bagiau plastig: 10-20 mlynedd. Hyd eich oes chi, dwywaith!

Sleid 29 a 30:

Esgidiau: 50 + o flynyddoedd. Tuag oedran eich Mam-gu neu'ch Tad-cu.

Sleid 31, 32, 33 a 34:

Caniau diodydd, gwellt plastig, cwpanau a photeli. Pob un rhwng 200-500 o flynyddoedd. Dyna fywyd eich mam-gu neu eich tad-cu, wedi'i luosi gan 6!

GWEITHGAREDD DEWISOL

Defnyddiwch y We i wyllo rhai o'r clipiau sy'n dangos pa mor anhygoel y gall anifeiliaid y dŵr fod yn y gwyllt. Mae cynifer i ddewis o'u plith ond sicrhewch eu bod nhw'n lluniau o anifeiliaid gwyllt: morflod yn neidio, neu ddoniau newid siâp niferus octopysau! Dewiswch glip gyda chymaint neu gyn lleied o wybodaeth wyddonol ag y mae ei hangen arnoch i atgyfnerthu sut olwg sydd ar fywyd dan y dŵr.

Bydoedd Tanddwr

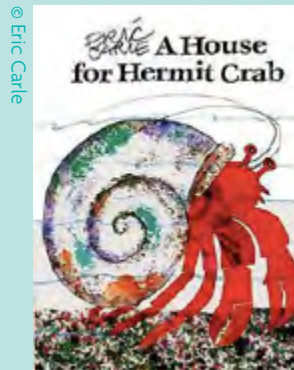
ADNODDAU ESTYN

I fynd â'r dysgu o'r sesiynau ddarganfod hon ymhellach, gallech chi ymchwilio i'n hadnoddau estyn a awgrymwyd.

Llyfrau a Theledu

The Sea, exploring our blue planet
by Miranda Krestovnikoff

Eric Carle's 'A House for Hermit Crab'

Blue Planet and Blue Planet 2 documentaries

Adnoddau Ar-lein

Ymchwilio i anghenion pysgod: **Yr amgylchedd, Deiet, Cwmni ac Iechyd a Lles.**

Dysgwch **sut y gall sbwriel effeithio ar anifeiliaid.**

Gofynnwch i ddisgyblion gymharu a gwrthgyferbynnu lluniau o draethau, a thanio syniadau am sut y gall pobl effeithio ar greaduriaid y dŵr gan ddefnyddio gweithgareddau National Geographic: **Healthy Beaches** neu **How people affect ocean animals and plants.**

Bydoedd Tanddwr

ADNODDAU ESTYN (PARHAD)

Crustacean Compassion

Gallwch arwain trafodaeth gyda'r disgyblion ynghylch a yw cramenogion yn haeddu'r un hawliau lles anifeiliaid ag anifeiliaid eraill.

Keep Britain Tidy

Siaradwch â'r disgyblion am sut y gall casglu sbwriel gael effaith gadarnhaol ar yr amgylchedd.

GWEITHGAREDDAU PELLACH YN Y DOSBARTH

- Gallwch chi gynnal ymgyrch casglu sbwriel wrth ymyl afonydd, llynnoedd neu fannau gwyrdd yn agos i'r ysgol. Pan fydd y disgyblion wedi cwblhau'r casgliad sbwriel, gofynnwch iddyn nhw ysgrifennu am eu profiadau, yr hyn a welwyd ganddynt a sut oeddent yn teimlo
- Meddyliwch am sut y gall eich ysgol chi leihau'r defnydd o blastig yn yr ysgol a chreu ymgyrch. Gallwch ddechrau wrth ystyried y defnydd o blastig yn yr ystafell ddosbarth a sut y gellid ei leihau.
- Yna, helpwch eich dosbarth i gyflwyno gwasanaeth am sut y gall gwastraff plastig niweidio'r amgylchedd a sut y gall yr ysgol leihau faint o blastig mae'n ei ddefnyddio

BETH NESAF?

Os mai hwn yw eich gweithgaredd Darganfod cyntaf, dewiswch weithgaredd ysgogol arall i'w gwblhau gyda'ch disgyblion. Os ydych chi eisoes wedi cwblhau o leiaf dau weithgaredd Darganfod, dewiswch weithgaredd Eirioli a fydd yn darparu cais i'ch disgyblion ar gyfer y gystadleuaeth Dosbarth Tosturiol.

Gweithgareddau eirioli

YDYCH CHI WEDI MWYNHAU'R GWEITHGAREDD DARGANFOD 'BYDOEDD TANDDWR', BETH AM ROI CYNNIG AR Y GWEITHGAREDDAU EIRIOLAETH HYN

YMWELD Â'R AWGRYMIADAU BYWYD GWYLLT GORAU

Gan weithio'n unigol, mae'n rhaid i'r plant ddychmygu eu bod yn trefnu taith ar eu cyfer nhw a'u ffrindiau i'r traeth. Ond cyn iddynt adael, mae'n rhaid iddyn nhw wneud yn siŵr bod pawb sy'n mynd yn deall sut i barchu'r amgylchedd a sicrhau na fyddant yn aflonyddu cynefinoedd yr anifeiliaid sy'n byw yno.

- Dyluniwch boster y gallwch ei arddangos o amgylch yr ysgol sy'n rhestru'r tri pheth pwysicaf i'w gwneud i sicrhau na fyddwch yn niweidio'r amgylchedd ar y traeth, e.e. mynd â sbwriel gyda chi, peidiwch â chyffwrdd unrhyw blanhigion neu greaduriaid a welwch chi
- Rhannu'r hyn rydych chi'n ei gynnwys ar y posteri gyda'r dosbarthiadau eraill mewn gwasanaeth

CARTREF FY MREUDDWYDION

Dychmygwch eich bod chi'n anifail y dŵr sy'n byw yn wyllt, yn cael cyfweliad â gohebydd teledu am gartref eich breuddwydion.

- Gall un o'r disgyblion esgus bod yn ohebydd, gan feddwl am gwestiynau i ofyn i'r anifail am gartref ei freuddwydion
- Dylai'r disgybl sy'n esgus bod yn anifail rannu sut gartref fyddai cartref ei freuddwydion, p'un a ydynt am gymdogion, yr hyn y byddai am yn ei oergell danddwr a'r hyn nad ydynt ei eisiau

CELF DDYFROL

Gan ddefnyddi'r sbwriel rydych chi wedi'i gasglu, crëwch osodiad celf o anifail y dŵr. Dylai gynnwys llawer o fathau o blastig o bob lliw a llun.

- Gallwch ei arddangos yn yr ysgol a gwahodd y gymuned ehangach i gynyddu ymwybyddiaeth am lygredd plastig